

**ΠΑΣΚΑΛ
ΜΠΡΙΚΝΕΡ**

Ο γάλλος
φιλόσοφος
προβλέπει ότι
η παγκοσμιοποίηση
δεν θα εξαφανιστεί,
θα ανακαθορισθεί
και θα μετριαστεί

ΓΡΗΓΟΡΗΣ ΜΠΕΚΟΣ. ΣΕΛ. Α20-21

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ

ΣΤΟΝ ΓΡΗΓΟΡΗ ΜΠΕΚΟ

Ο χρόνος, έγραφε κάποτε ο Ιβάν Τουργένιεφ, άλλοτε πετά σαν το πουλί κι άλλοτε σέρνεται σαν το φίδι. Η πανδημία έχει επηρεάσει, εκτός των άλλων, και την αίσθηση που έχουμε για το πέρασμά του. Ο χρόνος για κάποιους μοιάζει, εσχάτως, με αργό βασανιστήριο, ενώ για κάποιους άλλους κυλά πιο γρήγορα από ό,τι ίσχυε προτούτερα, υπό φυσιολογικές συνθήκες. Ο Πασκάλ Μπρικνέρ πάντως, ο οποίος είναι μαθημένος να δουλεύει στο σπίτι του, διατηρεί ένα «πολύ τακτικό πρόγραμμα σχεδόν κάθε μέρα», κάτι που μάλλον τον διευκολύνει αυτή την περίοδο.

Ο εγκλεισμός από επιλογή έγινε υποχρέωση

«Αγαπώ πολύ τις συνθήκες μου γιατί με βοηθούν να προχωρώ με τις εργασίες μου» δήλωσε στο «Βήμα» ο ίδιος. «Η βασική διαφορά με την κανονική ζωή», συνέχισε ο 71χρονος συγγραφέας και δοκιμιογράφος, ένας από τους πιο παρεμβατικούς και μετρημένους γάλλους διανοούμενους, «είναι ότι, πριν από τα περιοριστικά μέτρα, ο εγκλεισμός αποτελούσε επιλογή, ενώ τώρα υποχρέωση».

Από την άλλη μεριά, βλέπει τη φύση να ακολουθεί απτόητη τον δικό της κύκλο. «Στο ξεκίνημα τούτης της άνοιξης, ο καιρός έχει μian ειρωνική ομορφιά, είναι αυτή η εικόνα ενός απαστράπτοντος ήλιου που ζεσταίνει μια νεκρή πόλη. Ούτε αυτοκίνητα, ούτε ήχοι, ούτε κραυγές, ούτε συνωστισμοί. Σηκώνομαι πολύ νωρίς το πρωί κι ακούω τους γλάρους, τα κοράκια ή άλλα πτηνά, κι αυτό με ευχαριστεί. Αλλά μια αληθινή ανθρώπινη φωνή θα ήταν ωραία επίσης...» συμπλήρωσε. «Νομίζω ότι ο πραγματικός πόνος αυτού του αναγκαίου αυτοπεριορισμού είναι διπτός: αφενός, μας στερεί τους ανθρώπους που αγαπούμε, που είναι και το χειρότερο, ενώ, αφετέρου, μας κάνει να αισθανόμαστε ακνητοποιημένοι, ανήμποροι μπροστά στη στατιστική της πανδημίας: οι αριθμοί των νεκρών σε καθημερινή βάση, οι ανταποκρίσεις για αυτούς που νοσηλεύονται για σπινθηροειδή πνευμονία, οι αργές εξελίξεις στο μέτωπο της αναζήτησης του εμβολίου. Και, ασφαλώς, είναι και τα άσχημα νέα που μας περιζώνουν, ότι άνθρωποι που γνωρίζαμε έχουν πλέον πεθάνει ή ότι καλοί μας φίλοι πασχίζουν να ανανήψουν από μια μακρόσυρτη και επίπονη ασθένεια. Πρωτίστως όμως μας απασχολεί το γεγονός ότι οι επιστήμονες, οι ερευνητές και οι γιατροί, αδυνατούν προσώρας να καταπολεμήσουν τον νέο κορωνοϊό, ο οποίος αποδεικνύεται πιο δυνατός από εμάς μέχρι στιγμής. Πιστεύω ότι θα πρέπει να αναγνωρίσουμε την άγνοιά μας παρά την πρόοδο που έχει συντελεστεί. Έχω την αίσθηση ότι το επίθετο "ανίατος" φαντάζει η πιο άσεμνη, η πιο αισχρή λέξη στην παρούσα κατάσταση» υπογράμμισε ο Πασκάλ Μπρικνέρ στο πλαίσιο μιας εκτενούς συζήτησης με την εφημερίδα.

Υποτιμήσαμε τον κίνδυνο, κάναμε λάθη

Ενας συμπατριώτης του παθολόγος, πριν από μερικές εβδομάδες, διαμαρτυρόμενος απεγνωσμένα στο Διαδίκτυο, κατήγγειλε την «ένοχη ανετοιμότητα» του συστήματος. Προβαίνοντας, προφανώς, στις απαραίτητες προσαρμογές, ρωτήσαμε τον συγγραφέα του βιβλίου «Η τυραννία της μεταμέλειας» αν και κατά πόσον συμμαρτίζεται την παραπάνω άποψη. «Δυστυχώς, ο κύριος τον οποίο επικαλείστε έχει δίκιο. Η Γαλλία υπερηφανευόταν για το σύστημα υγείας της αλλά με τον κορωνοϊό κατελήφθη εξαπίνης.

Εμφανιστήκαμε απολύτως ανέτοιμοι και κάναμε πάρα πολλά λάθη, σε σύγκριση με τη Γερμανία, τη Δανία, την Αυστρία ή την Τσεχία. Στην αρχή υποτιμήσαμε τον κίνδυνο, ενώ στη συνέχεια επιδείξαμε μια υπεραντίδραση. Διερωτώμαι κι εγώ, λοιπόν, γιατί τα πήγαμε τόσο άσχημα; Αυτή η πανδημία αποκάλυψε τα ελαττώματα καθεμιάς από τις χώρες μας και για μία ακόμη φορά βάθινα το χάσμα στην Ευρώπη, ανάμεσα στον Βορρά και στον Νότο. Δυστυχώς, οφείλουμε να το παραδεχθούμε – και προσωπικά μου στοιχίζει πολύ που το λέω αυτό – ότι η Γερμανία τα πήγε πολύ καλύτερα. Θα μπορούσαμε επίσης να έχουμε εμπνευστεί από τα έθνη της Νοτιοανατολικής Ασίας που τόσο εύκολα έχουν διαχειριστεί τους κινδύνους την πανδημίας μέσα από έναν συνδυασμό πειθαρχίας και κανονισμών. Εις ό,τι αφορά τη Γαλλία, συγκεκριμένα, τα βασικά λάθη εντοπίστηκαν στη διαθεσιμότητα των μασκών, αναφέρομαι στην τραγική τους έλλειψη, καθώς επίσης στην έλλειψη αντιδραστηρίων (τεστ) και αναπνευστήρων. Τα νοσοκομεία μας παραμένουν υπερπλήρη με πάρα πολλούς ασθενείς να βρίσκονται στους διαδρόμους. Αυτό σημαίνει ότι, για περίπου τρεις εβδομάδες, νιώσαμε σαν να είμαστε ένα κράτος του Τρίτου Κόσμου, πολυτελές ωστόσο... Πάντως υπάρχουν και χειρότερα, το είδαμε στη Μεγάλη Βρετανία και στις Ηνωμένες Πολιτείες, όμως αυτό δεν είναι καθόλου παρήγορο» τόνισε ο Πασκάλ Μπρικνέρ.

Η ΕΕ πρέπει να δειξει στοιχειώδη αλληλεγγύη

Σταθήκαμε λίγο παραπάνω στην αντίδραση της Ευρώπης. Και, στο σημείο εκείνο, ο Πασκάλ Μπρικνέρ ανέπτυξε περισσότερο

τη συλλογιστική του. «Καμία έκπληξη, δυστυχώς. Δεν είδαμε τίποτα που δεν είχαμε ήδη δει κατά το πρόσφατο παρελθόν. Ο πρόεδρος της Γαλλικής Δημοκρατίας Εμανουέλ Μακρόν και ο πρωθυπουργός της Ελλάδας Κυριάκος Μητσοτάκης έκαναν το σωστό υπενθυμίζοντας στη Γερμανία και στην Ολλανδία τις υποχρεώσεις τους, όπως είχε κάνει και ο Φρανσουά Ολάντ με την κυρία Μέρκελ, όταν απέτρεψε το Βερολίνο από το να εκδιώξει την Ελλάδα

από την ευρωζώνη κατά το 2015. Κοιτάξτε, έχουμε πάρα πολλούς λόγους να είμαστε δυσαρεστημένοι με την Ευρώπη, κυρίως με τον τρόπο που οι Βρυξέλλες διαχειρίζονται το προσφυγικό πρόβλημα, αφήνοντας μόνες τους την Ελλάδα και την Ιταλία στα απώτατα σύνορά μας. Επομένως θεωρώ ότι το πρώτο και κύριο είναι να επιδείξουμε μια στοιχειώδη αλληλεγγύη και ακολούθως να διεκδικήσουμε μια ολική αναθεώρηση της πολιτικής μας ατζέντας. Εν πάση περιπτώσει, τι θέλει η Ευρώπη; Θέλει να είναι μια ενιαία και υπολογίσιμη δύναμη ή απλώς μια αγορά;» διερωτήθηκε.

Η κουβέντα δεν άργησε να περιστραφεί και γύρω από ανησυχητικά φαινόμενα, όπως η σεσημασμένη περίπτωση του Βίκτορ Ορμπαν στην Ουγγαρία, ο οποίος βρήκε μία ακόμη ευκαιρία, εν μέσω αναταραχής, να καταχραστεί και να επεκτείνει τις εξουσίες του. Είναι ανήσυχος ο Πασκάλ Μπρικνέρ για την αμφισβήτηση των δημοκρατικών και κοινοβουλευτικών αξιών στην καρδιά της Ευρώπης; «Τα αυταρχικά καθεστώτα θα αποπειραθούν να εκμεταλλευτούν και αυτή την κρίση με σκοπό να εφαρμόσουν τις δικές τους "μεταρρυθμίσεις", που δεν είναι τίποτα άλλο από στυγνές απολυταρχικές βλέψεις. Ο Βίκτορ Ορμπαν υπήρξε πολέμιος του κομμουνισμού και μεταμορφώθηκε αμέσως μετά σε κομμουνιστή ο ίδιος, ένα είδος νέου τσάρου, ένα είδος νέου γενικού γραμματέα στη χώρα του. Τι ειρωνεία!» σχολίασε ο ίδιος.

Είμαστε τυφλοί μπροστά στο καινούργιο

Η πανδημία, συν τοις άλλοις, πλαισιώνεται και από ιδεολογικές διαμάχες, παραδείγματα των οποίων εκθέσαμε στον Πασκάλ

ΠΑΣΚΑΛ ΜΠΡΙΚΝΕΡ

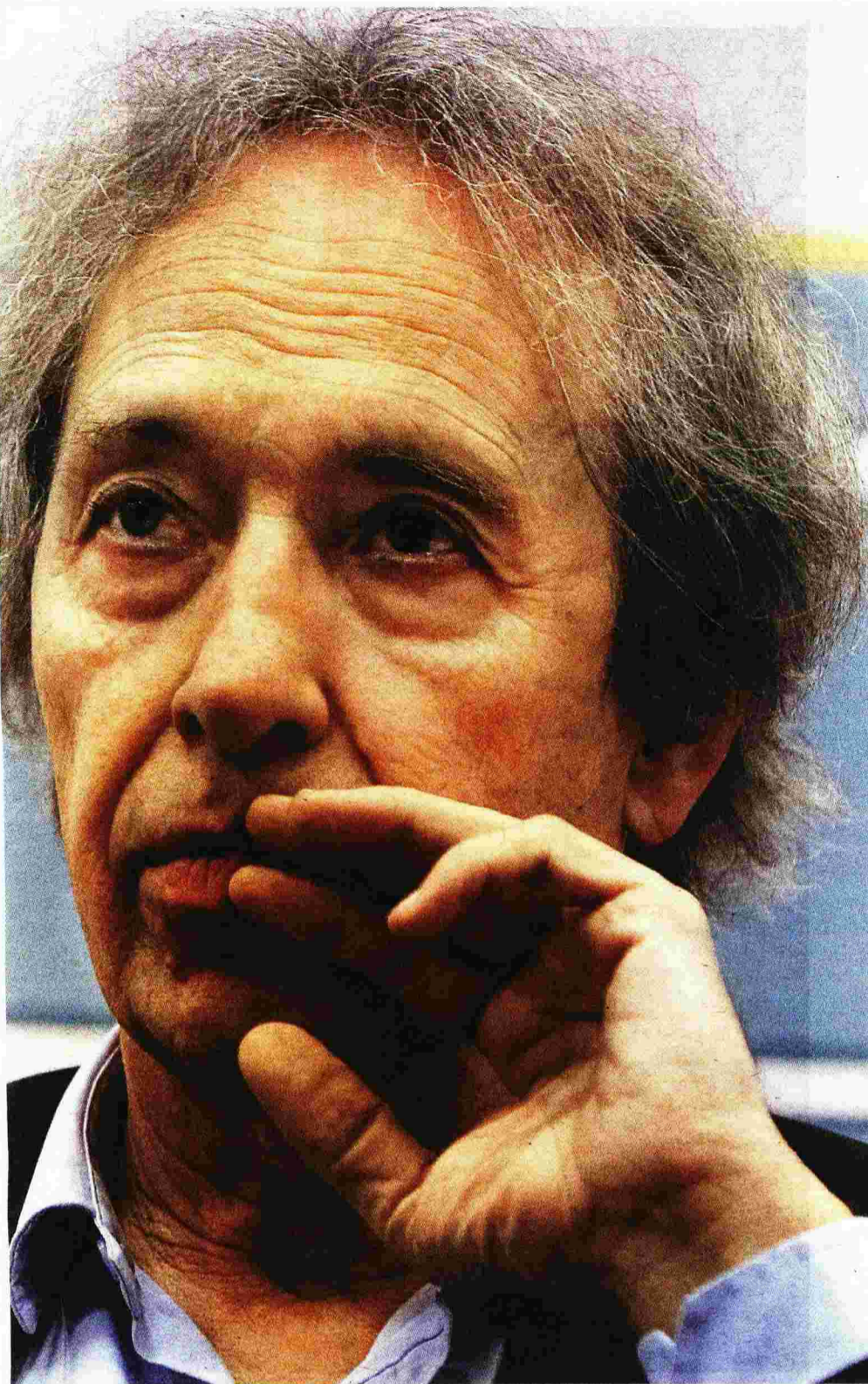
Ο διάσημος γάλλος συγγραφέας και διανοούμενος μιλάει στο «Βήμα» για την πανδημία και τις συνέπειές της, για την αντίδραση της Ευρώπης και την ευθύνη της Κίνας, για την παγκοσμιοποίηση, για τις υπαρξιακές και ιδεολογικές διαστάσεις της σημερινής κρίσης, καθώς επίσης για τη σημασία της στωικής φιλοσοφίας και της ανάγνωσης

«Η πανδημία είναι μια μεταφυσική και όχι πολιτική εμπειρία»

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ: ΑΡΕ ΜΠΕΡΤΕΛ

Αυτή η πανδημία αποκάλυψε τα ελαττώματα καθεμιάς από τις χώρες μας και για μία ακόμη φορά βάθινα το χάσμα στην Ευρώπη, ανάμεσα στον Βορρά και στον Νότο. Δυστυχώς, οφείλουμε να το παραδεχθούμε – και προσωπικά μου στοιχίζει πολύ που το λέω αυτό – ότι η Γερμανία τα πήγε πολύ καλύτερα

«Η Ταϊβάν, δίπλα στο Πεκίνο, αποτελεί ένα παράδειγμα δημοκρατίας, διαφάνειας και αποτελεσματικότητας. Κανείς δεν θέλει η Ευρώπη να αποικιστεί μέσα από τους νέους Δρόμους του Μεταξίου γιατί, επί της ουσίας, πρόκειται για τους Δρόμους της Θλίψης» τονίζει ο Πασκάλ Μπρικνέρ

Είμαστε τυφλοί μπροστά στο καινούργιο. Και η προσέγγιση της αλήθειας – πολλώ δε μάλλον υπό έκτακτες συνθήκες – αποτελεί το πιο σύνθετο εγχείρημα. Κάθε ιδεολογικό στρατόπεδο επιχειρεί να επωφεληθεί από αυτή την κατάσταση

Ενα πράγμα είναι βέβαιο: ο ιός κατάφερε ένα ισχυρό πλήγμα στην αίσθηση παντοδυναμίας που χαρακτηρίζει τον σύγχρονο άνθρωπο. Είμαστε ευάλωτοι και είναι καλό να θυμόμαστε πού και πού ότι η ζωή μας μπορεί να σβήσει και να χαθεί μέσα σε μια νύχτα

Μπρικνέρ. Πριν από αυτό, ωστόσο, του επισημίναμε μια φράση του Φιοντόρ Ντοστογιέφσκι από το «Ημερολόγιο ενός συγγραφέα». «Η αλήθεια στέκει πάνω από τον πόνο σας». Αυτό είχε σημειώσει ο μεγάλος ρώσος λογοτέχνης – με κάποια άλλη αφορμή, εξυπακούεται. Μήπως, λοιπόν, ακόμη και η συντριπτική αλήθεια μιας τέτοιας πανδημίας, με τις δεδομένες ανθρώπινες απώλειές της, με τις προβλεπόμενες και δυσάρεστες απαιτήσεις της, με την αφοπλιστική

της πραγματικότητα που εκδηλώνεται δυσοίωνα ενώπιόν μας, μήπως πρέπει κι αυτή οπωσδήποτε να χωρέσει σε κάποιο προκατασκευασμένο καλούπι νοσηματοδότησης; Τι δεν γίνεται κατανοητό; Γιατί, εν τέλει, δεν υποχωρούν ή γιατί δεν κατευνάζονται οι διάφορες συγκρουόμενες θεωρήσεις της κατάστασης ακόμη και μπροστά σε έναν ενιαίο επιστημονικό λόγο που δεν αφήνει πολλά περιθώρια παρερμηνειών; Πώς βλέπει ο ίδιος τη συγκεκριμένη διάσταση;

«Θα σας έλεγα ότι, ανακλαστικά σχεδόν, ο νους μας αντιδρά στο πρωτοφανές κυρίως μέσα από παλιά μοντέλα σκέψης. Πάντοτε κοιτάμε το παρόν μέσα από τα μάτια του παρελθόντος. Είμαστε τυφλοί μπροστά στο καινούργιο. Και η προσέγγιση της αλήθειας – πολλώ δε μάλλον υπό έκτακτες συνθήκες – αποτελεί το πιο σύνθετο εγχείρημα. Κάθε ιδεολογικό στρατόπεδο επιχειρεί να επωφεληθεί από αυτή την κατάσταση. Όπως σωστά

είπατε κι εσείς, η Ακρα Δεξιά προσπαθεί να πείσει ότι η μεταδιδόμενη νόσος είναι απότοκη κάποιας συνωμοσίας (των Εβραίων; Της CIA; Των Ρωσικών Μυστικών Υπηρεσιών;). Οι περιβαλλοντιστές προσπαθούν να μας εξηγήσουν ότι ο ιός είναι αποτέλεσμα της κλιματικής αλλαγής. Οι καταστροφολόγοι με τη σειρά τους μας προειδοποιούν: αυτό δεν είναι παρά μια πρόγνωση αυτού που πρόκειται να μας συμβεί σε σύντομο διάστημα, είναι ένα «Τελεσίγραφο της Φύσης», όπως το έθεσε και ο δισεκατομμυριούχος Νικολά Ιλό, πρώην υπουργός Οικολογικής και Αλληλέγγυας Μετάβασης στη Γαλλία. Οι αντικαπιταλιστές πάλι υποστηρίζουν ότι όλο αυτό που ξετυλίγεται μπροστά μας δεν είναι παρά οι σπασμοί ενός συστήματος σε αποδρομή, ενός συστήματος σε επιθανάτιο ρόγχο. Η αλήθεια – για να φτάσω κι εγώ στη ρήση του Ντοστογιέφσκι – είναι ότι δεν ξέρουμε. Ταπεινά και υπομονετικά αντιπαλεύουμε τούτη την πανδημία με τα περιορισμένα μέσα που διαθέτουμε, ελπίζοντας, ίσως μάλιστα μάταια, ότι η μολυσματικότητα του ιού θα αμβλύνει τη σφοδρότητά της με την αύξηση της θερμοκρασίας. Ενα πράγμα είναι βέβαιο: ο ιός κατάφερε ένα ισχυρό πλήγμα στην αίσθηση παντοδυναμίας που χαρακτηρίζει τον σύγχρονο άνθρωπο. Είμαστε ευάλωτοι και είναι καλό να θυμόμαστε πού και πού ότι η ζωή μας μπορεί να σβήσει και να χαθεί μέσα σε μια νύχτα. Αυτό που βιώνουμε είναι περισσότερο μια μεταφυσική παρά πολιτική εμπειρία. Δηλαδή, το να έχουμε έντονη συναίσθηση πόσο τρωτοί είμαστε και να αγωνιούμε για το κάθε λεπτό που περνάει ωσάν αύριο να είναι η τελευταία μας ημέρα σε αυτόν τον κόσμο. Για μένα, η καλύτερη απάντηση στη συνθήκη αυτής της πανδημίας είναι η φιλοσοφία, και μάλιστα η φιλοσοφία των Στωικών, οι στοχασμοί του Μάρκου Αυρήλιου, του Σενέκα, του Κικέρωνα. Το ζητούμενο είναι: με ποιους τρόπους ακριβώς θα καταφέρουμε να επιβιώσουμε σε τούτο τον επικίνδυνο καιρό της εκτεταμένης ανασφάλειας».

Λυπάμαι λίγο όσους δεν διαβάζουν βιβλία

Ενας από αυτούς τους τρόπους είναι και το διάβαση, σύμφωνα με τον Πασκάλ Μπρικνέρ. «Θέλω να είμαι απολύτως ειλικρινής απέναντί σας. Εγώ τους λυπάμαι λίγο όσους δεν διαβάζουν βιβλία και είναι απλώς αφοσιωμένοι στη διασκέδαση ή στην κατανάλωση. Εμείς, οι άνθρωποι που διαβάζουμε, οι συνειδητοποιημένοι αναγνώστες, έχουμε δίπλα μας χιλιάδες φίλους, στην πραγματικότητα. Και όποτε είμαστε με τα βιβλία μας δεν είμαστε ποτέ μόνοι, επί της ουσίας. Θυμηθείτε, ας πούμε, κάποιους ομήρους στις σπηλιές τους ή κάποιους αντιφρονούντες στα κελλά τους ή τους ανθρώπους εκείνους που επιβίωσαν διακινώντας σαμίζντάτ (πολυγραφημένα κείμενα που κυκλοφορούσαν παράνομα από χέρι σε χέρι στη Σοβιετική Ένωση), απαγγέλοντας ποίηση ή ενθουσιάζοντες από στήθους μεγάλα κομμάτια από κλασικά έργα. Πιστεύω ότι οι άνθρωποι που διαβάζουν είναι πιο ανθεκτικοί, είναι πιο δυνατοί, πέραν πάσης αμφιβολίας».

Το τελευταίο βιβλίο του Πασκάλ Μπρικνέρ στα ελληνικά είναι το δοκίμιο «Η σοφία του χρήματος» που κυκλοφόρησε το 2019 από τις εκδόσεις Πατάκη σε μετάφραση Σώτης Τριανταφύλλου. Από τον ίδιο οίκο ετοιμάζεται και το μυθιστόρημά του «Ενας χρόνος και μια μέρα» (Un an et un jour).

ΤΟ ΑΥΡΙΟ, Η ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΠΟΙΗΣΗ ΚΑΙ ΟΙ ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ

«Οι Κινέζοι πρέπει να πληρώσουν, είτε έτσι είτε αλλιώς»

Ο Πασκάλ Μπρικνέρ προβληματίζεται έντονα για το προσεχές μέλλον. Ο δημόσιος διάλογος έχει κατακλυστεί από συζητήσεις σχετικά με τις επιπτώσεις της παγκοσμιοποίησης ή τις συνέπειες της κυρίαρχης οικονομικής αντίληψης, λόγου χάριν, στο περιβάλλον. «Κάθε δεινό, κάθε συμφορά πυροδοτεί στο ανθρώπινο μυαλό, μεταξύ άλλων, και κάποια καλοπροαίρετη διαπίστωση... Ακούω κι εγώ πως τα πράγματα δεν θα είναι ποτέ πια τα ίδια μετά από αυτό. Θα αλλάξουμε, υποσχόμαστε. Κι ύστερα το ξεχνάμε. Ανάλογα πράγματα είχαμε πει και μετά την οικονομική κρίση του 2008 ή μετά τις τρομοκρατικές επιθέσεις της περιόδου 2015-2016 και, όντως, ως έναν βαθμό, ορισμένα πράγματα άλλαξαν λίγο. Κοιτάξτε, είναι αρκετά δύσκολο να σκεφτούμε τον κόσμο του αύριο επειδή είμαστε ανίκανοι να ελέγξουμε τον κόσμο του σήμερα. Θα μοιραστώ, ωστόσο, μαζί σας κάποιες αγωνίες. Τα ευρωπαϊκά έθνη δεν θα έπρεπε να εξαρτώνται τόσο πολύ, όσο συμβαίνει τώρα, από την κινεζική ή την ινδική παραγωγή, ιδίως στα πεδία εκείνα που άπτονται της ιατροφαρμακευτικής περιθαλψής. Πρέπει επομένως να ξαναχτίσουμε τη χημική μας βιομηχανία, κάτι που θα είναι χρονοβόρο και δαπανηρό. Κάτι που, επίσης, θα έχει ως αποτέλεσμα τα

σκευάσματα να γίνουν πιο ακριβά για τους καταναλωτές. Αυτό είναι αναπόφευκτο. Πάντως η παγκοσμιοποίηση, όπως την ξέρουμε, δεν πρόκειται να εξαφανιστεί, αυτό που θα συμβεί ενδεχομένως είναι, τρόπον τινά, να ανακαθοριστεί και να μετριαστεί. Και σπεύδω να ξεκαθαρίσω ότι όλα αυτά δεν αφορούν καθόλου τον φιλελευθερισμό. Δεν γίνεται να αφήσουμε στρατηγικής σημασίας βιομηχανίες να εξαρτώνται πλήρως από τυραννικά καθεστώτα όπως αυτό της Κίνας, η οποία είναι η βασική υπεύθυνη για αυτό το απερίγραπτο χάος. Ενας γάλλος καθηγητής επιδημιολογίας πρότεινε μάλιστα να συσταθεί κάτι σαν Διεθνές Υγειονομικό Δικαστήριο, το οποίο και θα απαγγείλει κατηγορίες στην Κίνα για την εξάπλωση αυτού του φρικτού ιού. Κατά τη γνώμη μου, οι Κινέζοι πρέπει να πληρώσουν, είτε έτσι είτε αλλιώς. Καμώνονται μάλιστα ότι μπορούν να είναι η γιατρεία απέναντι σε ένα κακό που προκάλεσαν οι ίδιοι. Η Ταϊβάν, δίπλα στο Πεκίνο, αποτελεί ένα παράδειγμα δημοκρατίας, διαφάνειας και αποτελεσματικότητας. Κανείς δεν θέλει η Ευρώπη να αποικιστεί μέσα από τους νέους Δρόμους του Μεταξίου γιατί, επί της ουσίας, πρόκειται για τους Δρόμους της Θλίψης» καταλήγει ο Μπρικνέρ.

